

Határozatok Tára

A BÍRÓSÁG ÍTÉLETE (második tanács)

2017. szeptember 14.*ⁱ

„Előzetes döntéshozatal – Verseny – EUMSZ 102. cikk – Erőfölénnyel való visszaélés – A »tisztességtelen ár« fogalma – Egy szerzői jogi közös jogkezelő szervezet által beszedett díjak – Más tagállamokban alkalmazott díjakkal való összehasonlítás – A referenciaállamok kiválasztása – Az árak megállapításának kritériumai – A bírság kiszámítása”

A C-177/16. sz. ügyben,

az EUMSZ 267. cikk alapján benyújtott előzetes döntéshozatal iránti kérelem tárgyában, amelyet az Augstākā tiesa, l'Administratīvo lietu departaments (legfelsőbb bíróság, közigazgatási ügyek tanácsa, Lettország) a Bírósághoz 2016. március 29-án érkezett, 2016. március 22-i határozatával terjesztett elő

az **Autortiesību un komunikēšanās konsultāciju aģentūra / Latvijas Autoru apvienība**

és

a **Konkurences padome**

között folyamatban lévő eljárásban,

A BÍRÓSÁG (második tanács),

tagjai: M. Ilešič tanácselnök, A. Prechal (előadó), A. Rosas, C. Toader és E. Jarašiūnas bírák,

főtanácsnok: N. Wahl,

hivatalvezető: X. Lopez Bancalari tanácsos,

tekintettel az írásbeli szakaszra és a 2017. február 8-i tárgyalásra,

figyelembe véve a következők által előterjesztett észrevételeket:

- a Autortiesību un komunikēšanās konsultāciju aģentūra / Latvijas Autoru apvienība képviseletében U. Zeltiņš, S. Novicka és D. Silava-Tomsone advokāti,
- a lett kormány képviseletében J. Treijs-Gigulis, I. Kalniņš, G. Bambāne, I. Kucina és D. Pelše, meghatalmazotti minőségben,
- a német kormány képviseletében A. Lippstreu és T. Henze, meghatalmazotti minőségben,
- a spanyol kormány képviseletében M. Sampol Pucurull, meghatalmazotti minőségben,

* Az eljárás nyelve: lett.

- a holland kormány képviseletében M. H. S. Gijzen és M. K. Bulterman, meghatalmazotti minőségben,
- az Európai Bizottság képviseletében C. Vollrath, I. Rubene és F. Castilla Contreras, meghatalmazotti minőségben,

a főtanácsnok indítványának a 2017. április 6-i tárgyaláson történt meghallgatását követően,
meghozta a következő

Ítéletet

- 1 Az előzetes döntéshozatal iránti kérelem az EUMSZ 102. cikk második bekezdése a) pontjának értelmezésére vonatkozik.
- 2 E kérelmet a Autortiesību un komunikēšanās konsultāciju aģentūra / Latvijas Autoru apvienība (szerzői jogra és kommunikációra vonatkozó konzultációért felelős ügynökség/lett szerzői jogi egyesület, Lettország) (a továbbiakban: AKKA/LAA) és a Konkurences padome (versenytanács, Lettország) között, az utóbbi által az AKKA/LAA-val szemben erőfölénnyel való visszaélés miatt kiszabott bírság tárgyában folyamatban lévő jogvita keretében terjesztették elő.

Jogi háttér

Az uniós jog

- 3 [Az EUMSZ 101. cikkben és az EUMSZ 102. cikkben] meghatározott versenyszabályok végrehajtásáról szóló, 2002. december 16-i 1/2003/EK tanácsi rendelet (HL 2003. L 1., 1. o.; magyar nyelvű különkiadás 8. fejezet 2. kötet, 205. o.) 3. cikke „[Az EUMSZ 101. cikk és az EUMSZ 102. cikk], valamint a nemzeti versenyjog viszonya” címet viseli, és a következőképpen rendelkezik:

„[...] Ha a tagállamok versenyhatóságai vagy a nemzeti bíróságok [az EUMSZ 102. cikk] által tiltott visszaélésre a nemzeti versenyjogot alkalmazzák, akkor [az EUMSZ 102. cikket] is alkalmazniuk kell.”

- 4 Az említett rendeletnek „A tagállamok versenyhatóságainak jogköre” című 5. cikke első bekezdése így rendelkezik:

„A tagállamok versenyhatóságai egyedi ügyekben alkalmazhatják [az EUMSZ 101. cikket és az EUMSZ 102. cikket]. E célból saját kezdeményezésükre vagy panasz alapján a következő határozatokat hozhatják:

[...]

- pénzbírságot, kényszerítő bírságot vagy a nemzeti joguk által biztosított egyéb szankciót szabhatnak ki.

[...]”

- 5 Ugyanezen rendelet „Bírságok” címet viselő 23. cikkének (2) és (3) bekezdése kimondja:

„(2) A Bizottság határozattal bírságot szabhat ki a vállalkozásokra vagy vállalkozások társulásaira, amennyiben azok akár szándékosan, akár gondatlanságból:

a) megsértik [az EUMSZ 101. cikket és az EUMSZ 102. cikket] [...]

[...]

A jogsértésben részt vevő vállalkozások és vállalkozások társulásai tekintetében a bírság egyenként nem haladhatja meg az előző üzleti év teljes forgalmának 10%-át.

[...]

(3) A bírság mértékének meghatározásakor tekintetbe kell venni mind a jogsértés súlyát, mind annak időtartamát.”

A lett jog

- 6 A 2001. október 4-i Konkurences likums (versenytörvény) (*Latvijas Vēstnesis*, 2001, 151. sz.) 13. cikkének terjedelme azonos az EUMSZ 102. cikk második bekezdésének a) pontjának terjedelmével.

Az alapeljárás és az előzetes döntéshozatalra előterjesztett kérdések

- 7 Az AKKA/LAA, a zeneművek szerzői jogának közös jogkezelő szervezete Lettorszáiban az egyetlen olyan szervezet, amely díjazás fejében engedélyezheti azon zeneművek nyilvánosságához közvetítését, amelyek szerzői jogait kezeli. Az AKKA/LAA beszedi azon összegeket, amelyekből a szerzői jog jogosultjainak járó díjazást fizeti ki, és a külföldi jogkezelő szervezetekkel kötött szerződések útján azon összegeket, amelyekből a külföldi szerzői jogok jogosultjainak járó díjazást fizeti ki. Az engedélyesek között találhatók, többek között, üzletek és szolgáltatói helyiségek mint a szerzői és szomszédos jogi oltalom alatt álló művek felhasználói.
- 8 A 2008. december 1-jei határozatával a versenytanács bírságot szabott ki az AKKA/LAA-val szemben erőfölénnyel való visszaélésre hivatkozással, indokolatlanul magas díjak alkalmazása miatt. Ezt követően az AKKA/LAA 2011-től kezdődően alkalmazandó új díjakat határozott meg. 2012. május 31-én a versenytanács vizsgálati eljárást indított az új díjakkal kapcsolatban.
- 9 Ezen eljárás keretében a versenytanács először összehasonlította a zeneművek üzletekben és szolgáltatói helyiségekben történő felhasználásáért Lettorszáiban felszámított díjakat a Litvániában és Észtországban mint szomszédos tagállamokban és szomszédos piacokon kiszabott díjakkal. A versenytanács megállapította, hogy a Lettorszáiban kiszabott díjak meghaladták az Észtországban felszámított, és az esetek többségében, a Litvániában kiszámított díjakat. Ugyanis, míg ebben a három tagállamban a díjakat az érintett üzlet vagy szolgáltatói helyiség alapterülete alapján állapítják meg, a versenytanács megállapította, hogy a 81 m²-t meghaladó, de 201–300 m²-nél kisebb alapterület esetén a Lettorszáiban alkalmazott díj két- vagy háromszorosa volt a másik két balti államban alkalmazottnál.
- 10 Másodszor, a versenytanács a vásárlóerő-paritási index alapján összehasonlította további, mintegy 20 tagállamban alkalmazott díjakat és megállapította, hogy a Lettorszáiban felszámított díjak 50–100%-kal meghaladták a többi tagállamban alkalmazott átlagos szintet. Különösen, a 85,5–140 m² alapterületű üzletekre, illetve szolgáltatói helyiségekre vonatkozóan csupán a Romániában kiszabott díjak voltak magasabbak.

- 11 Miután megállapította, hogy a Lettorszáiban hatályban lévő díjak – azon részekben, amelyek világosan meghaladták az Észtországban és Litvániában alkalmazottakat – nem tisztességesek, a versenytanács a 2013. április 2-i határozatában 45 645,83 lett lat (LVL) (hozzávetőleg 32 080 euró) összegű bírságot szabott ki az AKKA/LAA-val szemben erőfölénnyel való visszaélés címén, a versenytörvény 13. cikke (1) bekezdésének 4. pontja, valamint az EUMSZ 102. cikk második bekezdésének a) pontja alapján (a továbbiakban: megtámadott határozat). A versenytanács e bírság összegét az AKKA/LAA forgalma alapján számította ki, úgy becsülve e tekintetben, hogy a jogosultak részére beszedett összegek e szervezet árbevételének szerves részét képezik, és ezért szükséges azokat figyelembe venni.
- 12 Az AKKA/LAA az Administratīvā apgabaltiesa (regionális közigazgatási bíróság, Lettország) előtt indított eljárást a megtámadott határozat megsemmisítése érdekében, lényegében négy érvre hivatkozva a keresetének az alátámasztására. Először, a versenytanács lényegében leszűkítette a Lettorszáiban alkalmazott díjak összehasonlítását a szomszédos államokban, azaz Észtországban és Litvániában alkalmazott díjakra, miközben a bruttó hazai termék és az árak tekintetében Lettország helyzete ugyancsak összehasonlítható lenne Bulgáriáéval, Romániáéval, Lengyelországéval és Magyarországéval. Másodszor, a versenytanács nem jelölte meg érthetően azt a módszert, amelynek segítségével a referenciául szolgáló összegek kiszámításra kerültek. Harmadszor, a versenytanács tévesen állapította meg, hogy az AKKA/LAA-t terheli az a kötelezettség, hogy igazolja a díjainak összegét. Negyedszer, a versenytanácsnak – az AKKA/LAA-ra kiszabott bírság kiszámítása során – nem kellett volna figyelembe vennie azon összegeket, amelyeket a szerzők díjazására szedett be, minthogy ezek nem képezik a szervezet vagyonának részét.
- 13 2015. február 9-i ítéletével az Administratīvā apgabaltiesa (regionális közigazgatási bíróság) részlegesen megsemmisítette a megtámadott határozatot. Kétségtelen, hogy ez a bíróság úgy ítélte meg, hogy a versenytanács megalapozottan állapította meg az AKKA/LAA erőfölénnyel való visszaélésének a fennállását. Hasonlóképpen, a bíróság úgy ítélte meg, hogy a hasonló szolgáltatásokra felszámított díjak összehasonlítása Lettország, Észtország és Litvánia vonatkozásában megalapozott volt, és hogy az AKKA/LAA nem adott magyarázatot arra, hogy a Lettorszáiban alkalmazott díjak miért haladják meg jelentősen az Észtországban és Litvániában alkalmazottakat. Mindazonáltal – miután megállapította, hogy a versenytanács a bírság kiszámítása során jogosulatlanul vette figyelembe a szerzőket megillető díjazás céljából beszedett összegeket – e bíróság arra hívta fel a versenytanácsot, hogy az ítélet kihirdetését követő két hónapos határidőn belül ismételten számítsa ki a bírság összegét.
- 14 Az AKKA/LAA felülvizsgálati kérelmet terjesztett az előzetes döntéshozatali kérdést előterjesztő bíróság elé az ítélet ellen, minthogy azzal nem volt maradéktalanul megelégedve. A versenytanács a maga részéről szintén fellebbezést nyújtott be a hivatkozott ítélet ellen, minthogy az ítélettel az Administratīvā apgabaltiesa (regionális közigazgatási bíróság) megsemmisítette a megtámadott határozatnak a kiszabott bírságra vonatkozó rendelkezéseit.
- 15 Az AKKA/LAA szerint az Administratīvā apgabaltiesa (regionális közigazgatási bíróság) nem határozott meg olyan objektív és ellenőrizhető kritériumokat, amelyek alátámasztanák azt, hogy a Lettorszáiban alkalmazott díjak összehasonlíthatók lennének az Észtországban és Litvániában alkalmazottakkal. Ekképpen, ez a bíróság nem gazdasági kritériumokra, hanem a hivatkozott államok közös területi, történelmi és kulturális helyzetével kapcsolatos kritériumokra támaszkodott.
- 16 Márpedig ez a szervezet többek között vitatja, hogy a többi balti állam földrajzi közelsége meghatározó kritérium volna.
- 17 A versenytanács a maga részéről arra hivatkozik, hogy a kiszabott bírság összhangban van a hatályos nemzeti jogszabályokkal. A versenytanács különösen arra hivatkozik, hogy a versenyjog területén a gazdasági tevékenységből eredő bevételek teljes összegét kell „forgalomnak” tekinteni, amely összeg a jelen esetben magában foglalja az AKKA/LAA által a szerzők díjazására beszedett összegeket.

- 18 Az Augstākā tiesa, Administratīvo lietu departaments (legfelsőbb bíróság, közigazgatási ügyek tanácsa, Lettország) arra keresi a választ, hogy hogyan kell értelmezni az EUMSZ 102. cikk második bekezdésének a) pontját. Először, e bíróság azt a kérdést teszi fel, hogy az AKKA/LAA tevékenységei hatással vannak-e a tagállamok közötti kereskedelemre, ennél fogva pedig, hogy alapeljárás tárgyát képező ügy e rendelkezés alkalmazási körébe tartozik-e. Másodszor, e bíróság kétségeket fogalmaz meg az árak tisztességtelen mivoltának megállapítására alkalmazott módszerrel kapcsolatban. Harmadszor, a bíróság aggályait fejezi ki a bírság kiszámításának módszerével kapcsolatban, többek között a tekintetben, hogy e célból figyelembe vehetők-e a jogosultakat megillető díjak.
- 19 Az első pontot illetően a kérdést előterjesztő bíróság megállapítja, hogy a megtámadott határozatban a versenytanács rámutatott arra, hogy az AKKA/LAA olyan zeneművek után is beszedett összegeket, amelyek más tagállamokból származtak, és hogy ennél fogva a tisztességtelen árak alkalmazása természetéből fakadóan visszatartóan hathat a más tagállamokból származó szerzők műveinek lettországi felhasználására.
- 20 A második, az árak tisztességtelen természetének a meghatározására használt módszerrel kapcsolatos pontot illetően a kérdést előterjesztő bíróság egyrészt úgy véli, hogy abban az esetben, ha a valamely tagállamban alkalmazott díjak a többi tagállamban alkalmazott díjak többszörösének felelnek meg, hasonlóan az 1989. július 13-i Lucazeau és társai ítélet (110/88, 241/88 és 242/88, EU:C:1989:326) alapjául szolgáló ügyhöz, ez olyan körülménynek minősül, amely erőfölénnyel való visszaélés fennállását valószínűsíti. Másrészt a kérdést előterjesztő bíróság rámutat arra, hogy továbbra is kérdések merülnek fel az utóbbi ügytől eltérő helyzetekben történő díjmeghatározással kapcsolatban.
- 21 A jelen esetben felmerül a kérdés, hogy a Lettországbán, valamint az Észtországban és Litvániában alkalmazott díjak összehasonlítása elegendő-e. Az ilyen mértékre szűkített összehasonlítás egyúttal kontraproduktívnak bizonyulhat a tekintetben, hogy a szomszédos államok szervezetei összehangoltan emelhetnek díjaikon, anélkül hogy az érzékelhető lenne. Arra az esetre, ha az ilyen összehasonlítási módszer nem volna érvényes, a kérdést előterjesztő bíróság felteszi a kérdést, hogy érdemes lenne-e összehasonlítani a vásárlóerő-paritási index alapján kiigazított díjakat az összes tagállam vonatkozásában is.
- 22 Ezt követően a kérdést előterjesztő bíróság felteszi a kérdést, hogy melyek a feltételei annak, hogy a díjakat az 1989. július 13-i Lucazeau és társai ítélet (110/88, 241/88 és 242/88, EU:C:1989:326) 25. pontja értelmében „jelentősen magasabbnak” kelljen tekinteni, és hogy ugyanazon pont értelmében az érintett vállalkozásnak kelljen „igazolnia a különbözetet olyan objektív különbségek alapján, amelyek az érintett tagállam és az összes többi tagállam helyzetét jellemzik”.
- 23 A harmadik, a bírság kiszámításának módszerével kapcsolatos pontot illetően a kérdést előterjesztő bíróság rámutat arra, hogy az alapügyhöz hasonló helyzetben – amikor is egy szerzői jogi jogkezelő szervezetre szabnak ki bírságot – a Bíróság még nem hozott ítéletet. Ekképpen tisztázni kell a kérdést, hogy figyelembe kell-e venni azon összegeket, amelyeket a szerzői jog jogosultjainak díjazására szedtek be.
- 24 E körülmények között az Augstākā tiesas Administratīvo lietu (legfelsőbb bíróság, közigazgatási ügyek tanácsa) úgy határozott, hogy az eljárást felfüggeszti, és előzetes döntéshozatal céljából a következő kérdéseket terjeszti a Bíróság elé:
- „1) Alkalmazandó-e az EUMSZ 102. cikk második bekezdésének a) pontja egy nemzeti szerzői jogi jogkezelő szervezet által meghatározott díjakkal kapcsolatos peres eljárásban, ha ez a szervezet külföldi szerzők műveiért is szed be díjakat, és az általa megállapított díjak visszatartólag hathatnak e művek felhasználásától a szóban forgó tagállamban?

- 2) A „tisztessegtelen árakra” vonatkozó, az EUMSZ 102. cikk második bekezdésének a) pontjában alkalmazott fogalom meghatározás alkalmazásában a szerzői és szomszédos jogok területén helyénvaló és elegendő-e – és ha igen, akkor mely esetekben – összehasonlítást végezni a szóban forgó piac árai (díjai) és a szomszédos piacok árai (díjai) között?
- 3) A „tisztessegtelen árakra” vonatkozó, az EUMSZ 102. cikk második bekezdésének a) pontjában alkalmazott fogalom meghatározás alkalmazásában a szerzői és szomszédos jogok területén helyénvaló és elegendő-e a bruttó hazai terméken alapuló vásárlóerő-paritási indexet alkalmazni?
- 4) A díjak összehasonlítását a fentiek minden egyes külön szegmensében vagy a díjak középszintjével kapcsolatban kell-e elvégezni?
- 5) Mikor kell úgy tekinteni, hogy a „tisztessegtelen árakra” vonatkozó, az EUMSZ 102. cikk második bekezdésének a) pontjában alkalmazott fogalom meghatározás szempontjából vizsgált díjak közötti különbség oly mértékben érzékelhető, hogy az erőfölényben lévő piaci szereplőnek kell bizonyítania azt, hogy a díjai méltányosak?
- 6) Milyen információ várható el észszerűen a piaci szereplőtől a szerzői jog hatálya alá tartozó művekkel kapcsolatos díjak méltányos jellegének bizonyítása érdekében az EUMSZ 102. cikk második bekezdése a) pontjának alkalmazásában, ha e művek költsége nem határozható meg úgy, mint az anyagi természetű termékek esetében? Csak a szerzői jogi jogkezelő szervezet adminisztratív költségeiről van szó?
- 7) Versenyjogi jogsértés esetén a bírság meghatározása során ki kell-e zárni a szerzői jogi jogkezelő szervezet üzleti forgalmából az e piaci szereplő által beszedett, szerzőknek járó díjazást?”

Az előzetes döntéshozatalra előterjesztett kérdésekről

Az első kérdéstről

- 25 Első kérdésével a kérdést előterjesztő bíróság lényegében arra keresi a választ, hogy a tagállamok közötti kereskedelmet befolyásolhatja-e az AKKA/LAA-hoz hasonló szerzői jogi jogkezelő szervezet által meghatározott díjak összege oly módon, hogy annak következtében alkalmazni kell az EUMSZ 102. cikket.
- 26 E tekintetben a Bíróság következetes ítélkezési gyakorlatából következik, hogy az EUMSZ 101. cikkben és EUMSZ 102. cikkben szereplő, a tagállamok közti kereskedelemre gyakorolt hatással kapcsolatos feltétel kiindulópontjaként e feltétel célját kell tekinteni, amely a versenyjog területén az uniós versenyjog hatályát kívánja meghatározni a tagállamok versenyjogával szemben. Így az uniós jog hatálya alá tartozik minden olyan megállapodás és magatartás, amely veszélyeztetheti a tagállamok közti kereskedelmet abban az értelemben, hogy hátráltatni tudja a tagállamok közötti közös piac céljának megvalósítását, különösen a nemzeti piacok lezárása vagy a közös piacon a verseny szerkezetének módosítása révén (2007. január 25-i Dalmine kontra Bizottság ítélet, C-407/04 P, EU:C:2007:53, 89. pont, valamint az ott hivatkozott ítélkezési gyakorlat).
- 27 Ahhoz, hogy valamely döntés, megállapodás vagy magatartás alkalmas legyen a tagállamok közötti kereskedelem befolyásolására, objektív jogi vagy ténybeli tényezők összessége alapján kellő valószínűséggel lehetővé kell tennie, hogy közvetlenül vagy közvetve, ténylegesen vagy lehetségesen olyan irányú hatást gyakoroljon a tagállamok közötti kereskedelmi szerkezetre, amely akadályozhatja a tagállamok között az egységes piac célkitűzéseinek megvalósítását. Mindenesetre e hatás nem lehet jelentéktelen (2007. január 25-i Dalmine kontra Bizottság ítélet, C-407/04 P, EU:C:2007:53, 90. pont, valamint az ott hivatkozott ítélkezési gyakorlat).

- 28 Márpedig, a Bíróság már közvetetten elismerte, hogy egy, monopolhelyezettel rendelkező szerzői jogi jogkezelő szervezet által alkalmazott díjak befolyásolhatják a határon átnyúló kereskedelmet, aminek következtében az EUMSZ 102. cikk alkalmazandó lesz egy ilyen helyzetre (lásd ebben az értelemben: 1989. július 13-i Tournier ítélet, 395/87, EU:C:1989:319; 1989. július 13-i Lucazeau és társai ítélet, 110/88, 241/88 és 242/88, EU:C:1989:326; 2014. február 27-i OSA-ítélet, C-351/12, EU:C:2014:110).
- 29 A tagállamok közötti kereskedelmet ugyanis befolyásolhatja egy, az AKKA/LAA-hoz hasonló, a tagállamában monopolhelyzetben lévő, a lett szerzői jogi jogosultak mellett a külföldi jogosultak jogait is kezelő szerzői jogi jogkezelő szervezet által gyakorolt árképzési gyakorlat.
- 30 Ennélfogva az első kérdésre azt a választ kell adni, hogy a tagállamok közötti kereskedelmet befolyásolhatja a monopolhelyzetben lévő, külföldi jogosultak jogait is kezelő szerzői jogi jogkezelő szervezet által meghatározott díjak összege, ezért az EUMSZ 102. cikket alkalmazni kell.

A második, harmadik és negyedik kérdésről

- 31 Második, harmadik és negyedik kérdésével, amelyeket együtt kell megvizsgálni, a kérdést előterjesztő bíróság lényegében egyrészt arra keresi a választ, hogy annak megvizsgálása érdekében, hogy egy szerzői jogi jogkezelő szervezet az EUMSZ 102. cikk második bekezdésének a) pontja értelmében tisztességtelen árakat alkalmaz-e, helyénvaló-e összehasonlítani az általa alkalmazott díjakat a szomszédos államokban alkalmazott díjakkal, valamint az átlag vásárlóerő-paritási index alapján kiigazított, más tagállamokban alkalmazott díjakkal, másrészt pedig arra, hogy ezt az összehasonlítást minden egyes felhasználói szegmens tekintetében vagy a díjak átlaga tekintetében kell-e elvégezni.
- 32 Először is fel kell hívni a figyelmet, hogy az EUMSZ 102. cikkben hivatkozott „vállalkozás” fogalom magában foglal minden gazdasági tevékenységet folytató jogalanyt, függetlenül annak jogállásától és finanszírozási módjától (lásd ebben az értelemben: 2008. július 1-jei MOTOE-ítélet, C-49/07, EU:C:2008:376, 20. és 21. pont, valamint az ott hivatkozott ítélkezési gyakorlat).
- 33 Minden olyan tevékenység gazdasági tevékenységnek minősül, amely áruk vagy szolgáltatások adott piacon történő kínálatával jár (2008. július 1-jei MOTOE-ítélet, C-49/07, EU:C:2008:376, 22. pont, valamint az ott hivatkozott ítélkezési gyakorlat). A jelen esetben a Bíróság rendelkezésére álló iratokból kitűnik, hogy nem vitatott, hogy az AKKA/LAA tevékenysége – amely a zeneművek szerzőit megillető díjazásnak az alapját képező összegek beszédéséből áll – szolgáltatásnak minősül.
- 34 Másfelől, az AKKA/LAA-hoz hasonló szervezet, amely monopóliummal rendelkezik valamely tagállam területén ilyen szolgáltatás nyújtására, az EUMSZ 102. cikk értelmében erőfölényben van a belső piac jelentős részén (lásd ebben az értelemben: 2014. február 27-i OSA-ítélet, C-351/12, EU:C:2014:110, 86. pont, valamint az ott hivatkozott ítélkezési gyakorlat).
- 35 Márpedig a hivatkozott cikk értelmében erőfölénnyel való visszaélésnek minősülhet a nyújtott szolgáltatás gazdasági értékével észszerű kapcsolatban nem álló, túlzott mértékű árak alkalmazása (lásd ebben az értelemben: 2008. december 11-i Kanal 5 és TV 4 ítélet, C-52/07, EU:C:2008:703, 28. pont, valamint az ott hivatkozott ítélkezési gyakorlat).
- 36 E tekintetben mérlegelni kell, hogy fennáll-e túlzott mértékű eltérés a viselt tényleges költség és a ténylegesen felszámított ár között, és ha igen, meg kell vizsgálni, hogy tisztességtelen árak minősül-e, akár önmagában vagy versenyben álló termékekkel való összehasonlítás esetén (1978. február 14-i United Brands és United Brands Continental kontra Bizottság ítélet, 27/76, EU:C:1978:22, 252. pont).

- 37 Mindazonáltal, amint a főtanácsnok lényegében megállapította az indítványának 36. pontjában, és amint azt a Bíróság ugyancsak elismerte (lásd ebben az értelemben: 1978. február 14-i United Brands és United Brands Continental kontra Bizottság ítélet, 27/76, EU:C:1978:22, 253. pont), léteznek más módszerek is, amelyek lehetővé teszik egy ár esetlegesen túlzott természetének a megállapítását.
- 38 Ekképpen, a Bíróság ítélezési gyakorlata értelmében, az érintett tagállamban, valamint a más tagállamokban alkalmazott árak összehasonlításán alapuló módszert érvényesnek kell tekinteni. Ezen ítélezési gyakorlatból ugyanis kitűnik, hogy amikor egy erőfölénnyel rendelkező vállalkozás olyan díjszabást vet ki szolgáltatásaira, amely észrevehetően magasabb, mint a többi tagállamban tapasztalhatóké, és ahol a díjszintek összehasonlítását következetes alapon végezték, a különbséget az erőfölénnyel való visszaélésre utaló valószínűsítő körülménynek kell tekinteni (1989. július 13-i Tournier ítélet, 395/87, EU:C:1989:319, 38. pont; 1989. július 13-i Lucazeau és társai ítélet, 110/88, 241/88 és 242/88, EU:C:1989:326, 25. pont).
- 39 Mindazonáltal, tekintettel arra, hogy az előző pontban hivatkozott ítéletek alapjául szolgáló ügyekben egy tagállam szerzői jogi jogkezelő szervezete által alkalmazott díjakat az akkori összes tagállamban hatályban lévő díjakkal hasonlították össze, a kérdést előterjesztő bíróság felteszi a kérdést, hogy a versenytanács által az alapügyben elvégzett, az AKKA/LAA által Lettországból alkalmazott, valamint a Litvániában és Észtországban alkalmazott díjakat összevető összehasonlítás – amelyet a vásárlóerő-paritási index átlagával kiigazított, más tagállamokban alkalmazott díjak összehasonlítása is kiegészít – elegendően reprezentatívnak minősül-e.
- 40 E tekintetben először is meg kell állapítani, hogy egy összehasonlítást nem lehet nem kellően reprezentatívnak tekinteni pusztán amiatt, hogy a tagállamoknak csak egy korlátozott csoportját érinti.
- 41 Épp ellenkezőleg, az ilyen összehasonlítás megállhatja a helyét, feltéve – amint arra a főtanácsnok is rámutatott indítványának a 61. pontjában – hogy a referencia-tagállamok objektív, helyénvaló és ellenőrizhető kritériumok alapján kerülnek kiválasztásra. Ennélfogva nincs a piacoknak egy minimális száma, amely összehasonlításakor szükséges lenne, és a megfelelő analóg piacok kiválasztása az adott ügyre jellemző körülményektől függ.
- 42 A hivatkozott kritériumok között szerepelnek, többek között, a fogyasztói szokások és más, gazdasági vagy társadalmi-kulturális elemek, mint például az egy főre jutó bruttó hazai termék, valamint a kulturális és történelmi örökség. A kérdést előterjesztő bíróság feladata lesz megvizsgálni az alapügyben alkalmazott kritériumok relevanciáját, figyelembe véve az adott ügy valamennyi körülményét.
- 43 Ami az alapügy tárgyát képező, a szerzői jogi jogkezelő szervezet által alkalmazott díjak, valamint – Észtországot és Litvániát leszámítva – a mintegy 20 tagállamban működő szervezetek által alkalmazott díjak összehasonlítását illeti, egy ilyen összehasonlítás alkalmas lehet egy korlátozottabb számú tagállamot érintő összehasonlítás során kapott eredmények ellenőrzésére.
- 44 Ezt követően emlékeztetni kell arra, hogy az érintett tagállam, valamint a többi tagállam által alkalmazott árak összehasonlítását egységes alapon kell elvégezni (1989. július 13-i Tournier ítélet, 395/87, EU:C:1989:319, 38. pont; 1989. július 13-i Lucazeau és társai ítélet, 110/88, 241/88 és 242/88, EU:C:1989:326, 25. pont).
- 45 A jelen esetben a kérdést előterjesztő bíróságnak kell megvizsgálnia, hogy a kiválasztott referencia-tagállamokban, az érintett üzlet vagy szolgáltatói helyiség alapterületén alapuló díjszámítási módszer analóg-e a Lettországból alkalmazott számítási módszerrel. Amennyiben ez kerülne megállapításra, e bíróság levonhatná a következtetést, hogy az összehasonlítás alapja egységes volt, feltéve ugyanakkor, hogy a vásárlóerő-paritási indexet beépítették az azon tagállamokban alkalmazott árakkal történő összehasonlításba, amelyek gazdasági körülményei nem tekinthetők hasonlóknak a Lettországból fennállókkal.

- 46 Ez utóbbival kapcsolatban meg kell jegyezni – a főtanácsnoki indítvány 85. pontjával összhangban – hogy főszabály szerint a tagállamok között jelentős árszintkülönbségek léteznek ugyanazon szolgáltatások vonatkozásában; e különbségek szoros kapcsolatban állnak az állampolgárok vásárlóereje közötti eltéréssel, amelyet a vásárlóerő-paritási index fejez ki. Az üzletek, valamint a szolgáltatói helyiségek üzemeltetőinek fizetési képessége a szerzői jogi jogkezelő szervezet által nyújtott szolgáltatásokkal kapcsolatban függ az életszínvonalától és a vásárlóerőtől. Ennélfogva ugyanazon szolgáltatás vonatkozásában több, egymástól eltérő életszínvonalú tagállamban hatályban lévő díjak összehasonlítása szükségszerűen feltételezi a vásárlóerő-paritási index figyelembevételét.
- 47 Végül, a kérdést előterjesztő bíróság felteszi a kérdést, hogy a különböző felhasználói szegmenseket, vagy épp ellenkezőleg, minden szegmens átlagdíját kell-e összehasonlítani.
- 48 Amint az a tárgyaláson megerősítésre került, a „felhasználói szegmens” kifejezés egy bizonyos alapterületű üzletet és szolgáltatói helyiséget jelent. E tekintetben a Bíróság elé terjesztett iratokból és a tárgyaláson előadottakból kitűnik, hogy a díjak közötti különbség, többek között, egy konkrét szegmensben belül is megállapítható.
- 49 Az érintett versenyhatóságnak a feladata elvégezni az összehasonlítást és meghatározni annak kereteit, mivelhogy ez a hatóság bizonyos mozgástérrel rendelkezik, és nem létezik egy kizárólagosan megfelelő módszer. Példaképpen meg kell állapítani, hogy az 1989. július 13-i Tournier ítélet (395/87, EU:C:1989:319) és az 1989. július 13-i Lucazeau és társai ítélet (110/88, 241/88 és 242/88, EU:C:1989:326) alapjául szolgáló ügyekben az összehasonlítás a különböző tagállamokban beszedett díjakra irányult egy olyan diszkószerű helyiségben, amely bizonyos meghatározott jellemzőknek – köztük az alapterület – felelt meg.
- 50 Ennélfogva az összehasonlítás elvégezhető egy vagy több konkrét szegmens vonatkozásában, amennyiben léteznek arra utaló valószínűsítő körülmények, hogy a díjak esetlegesen túlzott mértéke az adott szegmenst érinti; ezt a kérdést előterjesztő bíróságnak kell megvizsgálania.
- 51 A fentiek összességére figyelemmel a második, harmadik és negyedik kérdésre azt a választ kell adni, hogy annak megvizsgálása érdekében, hogy egy szerzői jogi jogkezelő szervezet az EUMSZ 102. cikk második bekezdésének a) pontja értelmében tisztességtelen árakat alkalmaz-e, helyénvaló összehasonlítani az e szervezet által alkalmazott díjakat a szomszédos államokban alkalmazott díjakkal, valamint az átlag vásárlóerő-paritási index alapján kiigazított, más tagállamokban alkalmazott díjakkal, feltéve hogy a referenciaállamokat objektív, helyénvaló és ellenőrizhető kritériumok alapján választották ki, és az összehasonlításokat egységes alapon végezték el. Helyénvaló összehasonlítani az egy vagy több konkrét felhasználói szegmens tekintetében alkalmazott díjakat, amennyiben léteznek arra utaló valószínűsítő körülmények, hogy a díjak túlzott mértéke e szegmenseket érinti.

Az ötödik és a hatodik kérdés

- 52 Az ötödik és hatodik kérdésével a kérdést előterjesztő bíróság lényegében egyrészt arra keresi a választ, hogy az összehasonlított díjak közötti különbség mettől kezdve minősül észrevehetőnek, és ennek következtében az erőfölénnyel való visszaélésre utaló valószínűsítő körülménynek, másrészt pedig, hogy a szerzői jogi jogkezelő szervezetnek milyen bizonyítékokat kell felmutatnia annak érdekében, hogy cáfolja a díjak túlzott jellegét.
- 53 Először is emlékeztetni kell arra, hogy amikor egy erőfölényben lévő vállalkozás olyan díjszabást vet ki szolgáltatásaira, amelyek észrevehetően magasabbak, mint a többi tagállamban tapasztalhatóké, a különbséget az erőfölénnyel való visszaélésre utaló valószínűsítő körülménynek kell tekinteni (1989. július 13-i Tournier ítélet, 395/87, EU:C:1989:319, 38. pont; 1989. július 13-i Lucazeau és társai ítélet, 110/88, 241/88 és 242/88, EU:C:1989:326, 25. pont).

- 54 Márpedig a jelen esetben – amint arra a kérdést előterjesztő bíróság rámutat – a Lettországbán, valamint a többi referencia-tagállamban alkalmazott díjak közötti különbség kisebb, mint az 1989. július 13-i Tournier ítélet (395/87, EU:C:1989:319), valamint az 1989. július 13-i Lucazeau és társai ítélet (110/88, 241/88 és 242/88, EU:C:1989:326) alapjául szolgáló ügyekben egyes tagállamok által beszedett díjak összege közötti különbségek. E tekintetben a kérdést előterjesztő bíróság rámutat arra, hogy a versenytanács megállapításai alapján a 81 m² és 201–300 m² közötti alapterületek esetén a lett díjak legalább kétszeresei voltak az Észtországban és Litvániában alkalmazott díjaknak. A jelen ítélet 43. pontjában hivatkozott többi tagállamban alkalmazott díjakkal történő összehasonlítás vonatkozásában e bíróság megállapította, hogy a Lettországbán alkalmazott díjak 50–100%-kal meghaladták az uniós díjak közép szintjét, azt is kifejtve, hogy egy 85,5 m² és körülbelül 140 m² közötti alapterület esetén beszedett díjak tekintetében kizárólag a Romániában alkalmazott díjak haladták meg a Lettországbán hatályban lévő díjakat.
- 55 Mindazonáltal, az 1989. július 13-i Tournier ítélet (395/87, EU:C:1989:319), valamint az 1989. július 13-i Lucazeau és társai ítélet (110/88, 241/88 és 242/88, EU:C:1989:326) alapján nem lehet arra a következtetésre jutni, hogy az alapügyben megállapított árkülönbséghez hasonló különbség sosem minősülhet „érzékelhetőnek”. Nincs ugyanis olyan legkisebb küszöbérték, amelytől kezdődően egy díjat „érzékelhetően magasabbnak” kell tekinteni, figyelemmel arra, hogy e tekintetben az adott ügyre sajátos körülmények a meghatározóak. Ennélfogva, bizonyos díjak közötti különbség „érzékelhetőnek” minősülhet abban az esetben, ha a tényállás alapján jelentősnek és tartósnak bizonyul többek között az érintett piac vonatkozásában; ezt a kérdést előterjesztő bíróságnak kell megvizsgálnia.
- 56 E tekintetben hangsúlyozni kell – amint azt a főtanácsnok is megállapította indítványának 107. pontjában –, hogy az árkülönbségnek lényeginek kell lennie annak érdekében, hogy a díjak „tiszteességtelennek” minősüljenek. Ráadásul ennek az árkülönbségnek egy bizonyos ideig folyamatosan fenn kell állnia, és nem lehet ideiglenes vagy időszakos.
- 57 Ezt követően meg kell állapítani, hogy ezen elemek nem minősülnek az erőfölénnyel való visszaélésre utaló valószínűsítő körülményeknek. A szerzői jogi jogkezelő szervezetnek lehetősége van arra, hogy igazolja az eltérést az érintett tagállam és az összehasonlítás által érintett többi tagállam helyzete közötti objektív különbségek alapján (lásd ebben az értelemben: 1989. július 13-i Tournier ítélet, 395/87, EU:C:1989:319, 38. pont; 1989. július 13-i Lucazeau és társai ítélet, 110/88, 241/88 és 242/88, EU:C:1989:326, 25. pont).
- 58 Az ilyen eltérés igazolására bizonyos elemeket figyelembe lehet venni, így például a díj mértéke és a jogok jogosultjainak ténylegesen kifizetett összegek között fennálló kapcsolatot. Ugyanis, ha a díjbevételek a beszedéssel, adminisztrációval és elosztással felmerülő költségekhez – és nem a szerzői jogi jogosultakhoz – rendelt aránya jelentősen magasabb, nem kizárt, hogy éppen a piaci verseny hiánya az, amely megmagyarázza a bürokratikus terheket, és ennélfogva a magasabb díjakat (lásd ebben az értelemben: 1989. július 13-i Tournier ítélet, 395/87, EU:C:1989:319, 42. pont; 1989. július 13-i Lucazeau és társai ítélet, 110/88, 241/88 és 242/88, EU:C:1989:326, 29. pont).
- 59 A jelen esetben az AKKA/LAA a tárgyaláson előadta, hogy a beszedéssel, adminisztrációval és elosztással felmerülő költségek nem haladták meg a beszedett teljes összeg 20%-át. Amennyiben ez a helyzet – és ezt a kérdést előterjesztő bíróságnak kell megvizsgálnia –, első látszatra e költségek a szerzői jogi jogosultak számára kifizetett összegekhez képest nem tűnnek észszerűtlennek, vagyis olyanoknak, amelyek nem hatékony jogkezelést tanúsítanak. Ezen túlmenően azt a tényt, hogy a hivatkozott költségek magasabbak, mint a másik két referencia-tagállamban, magyarázhatja az, hogy fennállnak olyan objektív körülmények, amelyek hatással vannak a költségekre, így például egy, a bürokratikus szervezet működését terhelő különös szabályozás vagy az érintett piacot jellemző más egyedi tulajdonság.

- 60 Ezzel szemben, amennyiben az derülne ki, hogy az AKKA/LAA által a szerzői jogi jogosultaknak fizetett díjak meghaladják azokat, amelyeket a referencia-tagállamokban fizetnek, és e különbséget észrevehetőnek minősül, az AKKA/LAA-nak kell igazolnia e körülményt. Egy ilyen igazolás támaszkodhat egy, a többi tagállamtól eltérő, a méltányos díjazásról szóló nemzeti jogszabályra; ezt a kérdést előterjesztő bíróságnak kell megvizsgálnia.
- 61 Ebből következik, hogy az ötödik és hatodik kérdésre azt a választ kell adni, hogy az összehasonlított díjak közötti különbséget akkor kell észrevehetőnek tekinteni, ha az jelentős, és tartósan fennáll. Az ilyen különbséget az erőfölénnyel való visszaélésre utaló valószínűsítő körülménynek minősül, és az erőfölényben lévő szerzői jogi jogkezelő szervezetnek kell bizonyítania, hogy az árai méltányosak, olyan objektív tényezőkre történő hivatkozással, amelyek befolyásolják a kezelési költségeket vagy a jogok jogosultjait megillető díjazást.

A hetedik kérdésről

- 62 A hetedik kérdésével a kérdést előterjesztő bíróság azt kérdezi, hogy abban az esetben, ha az EUMSZ 102. cikk második bekezdésének a) pontja szerinti jogsértés fennáll, a bíróság összegének meghatározása céljából a jogok jogosultjait megillető összegeket be kell-e számítani az érintett szerzői jogi jogkezelő szervezet forgalmába.
- 63 Az 1/2003 rendelet 5. cikke értelmében a tagállamok versenyhatóságai az EUMSZ 102. cikk alkalmazása során pénzbírságot, kényszerítő bírságot vagy a nemzeti joguk által biztosított egyéb szankciót szabhatnak ki.
- 64 E tekintetben biztosítani kell az EUMSZ 102. cikk egységes uniós alkalmazását a hivatkozott cikk hatékony alkalmazásának a megvalósítása érdekében. Ekképpen, bár az 1/2003 rendelet 23. cikkének (2) bekezdése – amely a Bizottság által az EUMSZ 101. cikk és EUMSZ 102. cikk megsértése esetén kiszabható bírságokra vonatkozik – nem köti a nemzeti versenyhatóságokat, helyénvaló, hogy amikor ez utóbbiak egy vállalkozás forgalmát vizsgálják, az EUMSZ 102. cikk megsértése esetén a vállalkozással szemben kiszabható bírság felső határának megállapítása céljából olyan megközelítést alkalmazzanak, amely összhangban van a hivatkozott 23. cikkben szereplő „forgalom” fogalom értelmezésével.
- 65 Márpedig a Bíróság állandó ítélkezési gyakorlata értelmében e fogalom az érintett vállalkozás által értékesített áruk és szolgáltatások eladásának értékét jelenti, ekképpen tükrözve a vállalkozás tényleges gazdasági helyzetét (lásd ebben az értelemben: 2016. szeptember 7-i Pilkington Group és társai kontra Bizottság ítélet, C-101/15 P, EU:C:2016:631, 16–18. pont, valamint az ott hivatkozott ítélkezési gyakorlat).
- 66 A jelen esetben, amint az a jelen ítélet 33. pontjában is kifejtésre került, az AKKA/LAA által nyújtott szolgáltatások azon összegek beszédéséből állnak, amelyekből a zeneművek szerzőit megillető díjazás kifizetésre kerül. A kérdést előterjesztő bíróságnak kell megvizsgálnia, az alapügy vonatkozásában releváns minden körülményre tekintettel, hogy az összegeknek a szóban forgó szerzők részére kifizetett díjazást képviselő része az AKKA/LAA által nyújtott szolgáltatások értékének részét képezi-e.
- 67 E tekintetben a kérdést előterjesztő bíróság többek között figyelembe veheti a nemzeti jog alapján a közvetítőként eljáró AKKA/LAA és a jogok jogosultjai között fennálló jogi és gazdasági kapcsolatokat annak meghatározása érdekében, hogy e felek egy gazdasági egységet alkotnak-e. Ha ez lenne a helyzet, e jogok jogosultjainak a díjazását képező rész az AKKA/LAA által nyújtott szolgáltatások értékének a részeként tekinthető.

- 68 Másfelől meg kell állapítani, hogy amikor egy nemzeti versenyhatóság bírságot szab ki, e bírságnak – hasonlóan minden olyan szankcióhoz, amelyet a nemzeti hatóságok az uniós jog megsértése okán szabnak ki – hatékonynak, arányosnak és visszatartó erejűnek kell lennie (lásd ebben az értelemben: 1999. július 8-i Nunes és de Matos ítélet, C-186/98, EU:C:1999:376, 10. pont, valamint az ott hivatkozott ítélkezési gyakorlat).
- 69 E tekintetben, a bírság végleges összegének meghatározása érdekében figyelembe kell venni azt a tényt is, hogy a versenytanács 2008-ban már bírsággal sújtotta az AKKA/LAA-t amiatt, hogy ez utóbbi tisztességtelen árakat alkalmazott, és hogy 2013-ban, egy újabb vizsgálat következtében, a megtámadott határozattal egy második bírságot szabott ki ez utóbbival szemben az EUMSZ 102. cikk második bekezdése a) pontjának megsértése miatt.
- 70 Ennélfogva figyelembe kell venni a jogsértés teljes időtartamát, a visszatérő jellegét, valamint meg kell vizsgálni, hogy az első bírság elegendő visszatartó erővel rendelkezett-e a jelen ítélet 68. pontjában meghatározotthoz hasonló szankció hatékony, arányos jellegének és visszatartó erejének a biztosítása érdekében.
- 71 A fenti megfontolások fényében a hetedik kérdésre azt a választ kell adni, hogy abban az esetben, ha az EUMSZ 102. cikk második bekezdésének a) pontja szerinti jogsértés megállapításra kerül, a bírság összegének meghatározása céljából a jogok jogosultjait megillető díjazást be kell számítani az érintett szerzői jogi jogkezelő szervezet forgalmába, feltéve hogy e díjazás az e szervezet által nyújtott szolgáltatások értékének részét képezi, és e beszámítás a kiszabott szankció hatékony, arányos jellegének és visszatartó erejének a biztosításához szükséges. A kérdést előterjesztő bíróságnak kell az ügy összes körülményére tekintettel megvizsgálnia, hogy e feltételek teljesülnek-e.

A költségekről

- 72 Mivel ez az eljárás az alapeljárásban részt vevő felek számára a kérdést előterjesztő bíróság előtt folyamatban lévő eljárás egy szakaszát képezi, ez a bíróság dönt a költségekről. Az észrevételeknek a Bíróság elé terjesztésével kapcsolatban felmerült költségek, az említett felek költségeinek kivételével, nem téríthetők meg.

A fenti indokok alapján a Bíróság (második tanács) a következőképpen határozott:

- 1) **A tagállamok közötti kereskedelmet befolyásolhatja a monopóliumhelyzetben lévő, külföldi jogosultak jogait is kezelő szerzői jogi jogkezelő szervezet által meghatározott díjak összege, ezért az EUMSZ 102. cikket alkalmazni kell.**
- 2) **Annak megvizsgálása érdekében, hogy egy szerzői jogi jogkezelő szervezet az EUMSZ 102. cikk második bekezdésének a) pontja értelmében tisztességtelen árakat alkalmaz-e, helyénvaló összehasonlítani az e szervezet által alkalmazott díjakat a szomszédos államokban alkalmazott díjakkal, valamint az átlag vásárlóerő-paritási index alapján kiigazított, más tagállamokban alkalmazott díjakkal, feltéve hogy a referenciaállamokat objektív, helyénvaló és ellenőrizhető kritériumok alapján választották ki, és az összehasonlításokat egységes alapon végezték el. Helyénvaló összehasonlítani az egy vagy több konkrét felhasználói szegmens vonatkozásában alkalmazott díjakat, amennyiben léteznek arra utaló valószínűsítő körülmények, hogy a díjak túlzott mértéke e szegmenseket érinti.**
- 3) **Az összehasonlított díjak közötti különbséget akkor kell észrevehetőnek tekinteni, ha az jelentős, és tartósan fennáll. Az ilyen különbséget az erőfölénnyel való visszaélésre utaló valószínűsítő körülménynek minősül, és az erőfölényben lévő szerzői jogi jogkezelő**

szervezetnek kell bizonyítania, hogy az árai méltányosak, olyan objektív tényezőkre történő hivatkozással, amelyek befolyásolják a kezelési költségeket vagy a jogok jogosultjait megillető díjazást.

- 4) Abban az esetben, ha az EUMSZ 102. cikk második bekezdésének a) pontja szerinti jogsértés megállapításra kerül, a bírság összegének meghatározása céljából a jogok jogosultjait megillető díjazást be kell számítani az érintett szerzői jogi jogkezelő szervezet forgalmába, feltéve hogy e díjazás az e szervezet által nyújtott szolgáltatások értékének részét képezi, és e beszámítás a kiszabott szankció hatékony, arányos jellegének és visszatartó erejének a biztosításához szükséges. A kérdést előterjesztő bíróságnak kell az ügy összes körülményére tekintettel megvizsgálnia, hogy e feltételek teljesülnek-e.

Aláírások

- i — A jelen szöveg kulcsifejezéseiben, 30., 31., 50., 51. és 71. pontjában, valamint rendelkező részének 1), 2) és 4) pontjában az első elektronikus közzétételt követően nyelvi módosítás történt.